Aittoniemi Eeva 3.11.2022

# OSA-neuvosto 13.-14.10.2022; oikeusasiat

Oikeusministerit saivat tilannekatsauksen ympäristörikosdirektiivin uudistamista koskeviin neuvotteluihin. PJ:n tavoitteena on neuvoston yleisnäkemyksen hyväksyminen joulukuun OSA-neuvostossa.

Tilannekatsaus saatiin myös Euroopan syyttäjänviraston toiminnasta. Tässä yhteydessä nousi esiin, että komissio on arvioimassa EPPO:n toimivallan mahdollista laajentamista pakotteiden kiertämistä koskeviin tutkinta- ja syytetoimiin.

Ministerit kävivät keskustelun rankaisemattomuuden vastaisesta taistelusta Ukrainassa. Komissio nosti mm. esiin, että EU-maat ovat jäädyttäneet venäläisiä varoja noin 17 miljardin euron edestä, mutta jäsenvaltioiden toimien välillä on huomattavia eroja. Ministerit tuomitsivat jyrkästi Venäjän toimet, ja kertoivat kansallisista toimistaan mm. ICC:n tukemiseksi. Keskustelussa nousi esiin kysymys mahdollisesta erityistuomioistuimesta tutkimaan Venäjän hyökkäysrikosta.

Oikeusministerit kävivät lisäksi oikeusvaltiokeskustelun, jonka teemana oli oikeuden saatavuus, erityisesti tuomareiden koulutus oikeusturvan elementtinä. Ministereiden työlounaalla keskustelua käytiin ajankohtaisista perusoikeuskysymyksistä EU:n perusoikeusviraston alustamana. Muissa asioissa komissio nosti esiin mm. presidentti Bidenin 7.10. allekirjoittaman hallinnollisen määräyksen henkilötietojen suojasta, mikä mahdollistaa etenemisen riittävyyspäätöksen valmisteluissa EU:ssa.

**1.Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ympäristönsuojelusta rikosoikeudellisin keinoin ja direktiivin 2008/99/EY korvaamisesta** *Edistymisraportti (12835/22)*

Puheenjohtaja esitteli neuvostolle jaetun edistymisraportin. Neuvoston osittainen yleisnäkemys artikloista 2-4 hyväksyttiin Ranskan EUPJ-kaudella, mutta erityisesti seuraamuksiin liittyvistä artikloista tarvitaan vielä keskusteluja. Puheenjohtajan tavoitteena on neuvoston yleisnäkemyksen hyväksyminen joulukuun OSA-neuvostossa. Komissio korosti puheenvuorossaan direktiiviä osana vihreän siirtymän agendaa ja toivoi kunnianhimon neuvotteluissa säilyvän mm. seuraamussäännösten osalta. Asiasta ei käyty neuvostossa yksittäisiä puheenvuoroja laajempaa keskustelua.

**2. Euroopan syyttäjänvirasto (EPPO)** *Tilannekatsaus (12672/22)*

Puheenjohtaja esitteli neuvostolle jaetun tilannekatsauksen, totesi EPPOn toimineen nyt hieman yli vuoden. Toiminta on osoittanut EPPOn tarpeen ja merkityksen myös kansainvälisesti.

Komissio kiitti puheenvuorossaan EPPOa hyvin tehdystä työstä. Komissio kertoi jatkavansa omaa työtään EPPOn toimintaan liittyen ja tekevänsä arviointia jäsenvaltioiden kansallisesta täytäntöönpanosääntelystä. Selvityksessä tarkastellaan myös EPPOn toiminnan tehokkuutta ja tavoitteena on sen valmistuminen kesään 2023 mennessä. Komissio on myös ryhtynyt toimiin unionipetosdirektiivin tehokkaan täytäntöönpanon varmista-

miseksi. Komissio kertoi myös käyneensä keskustelua EPPOn toimivallan mahdollisesta laajentamisesta pakotteiden kiertämistä koskevien rikosten selvittämiseen. Tällainen vaatisi yksimielisen päätöksen neuvostossa, ja lisäksi kyseiset rikokset tulisi harmonisoida tulevassa direktiivissä.

EPPO:n pääsyyttäjä Kövesi kertoi EPPO:n toiminnasta ensimmäisen vuoden aikana. Tapausmäärät kasvavat. Kehittyminen edellyttää kuitenkin lainsäädännöllisiä, organisatorisia ja talousarvioon liittyviä muutoksia, joihin on kiinnittänyt kirjeillään huomiota. Toi esiin, että toimivallan laajentaminen pakotteiden rikkomiseen olisi puolestaan toteutettavissa.

Puheenjohtaja totesi kysymyksen EPPO:n toimivallasta olevan tärkeä, ja edellyttävän perusteellista pohdintaa ja keskustelua, ja tähän on palattava myöhemmin. Puheenvuoron käytti kuitenkin kymmenkunta jäsenmaata. Joissakin puheenvuoroissa suhtauduttiin avoimesti EPPO:n toimivallan laajentamiseen, mutta samalla korostettiin, että asiaa tulee vielä tarkastella. Joissakin puheenvuoroissa ilmaistiin avoimuutta EPPO-asetuksen rajattuihin muutoksiin toiminnan tehostamiseksi ja kerrottiin kansallisista ajankohtaisista toimista.

**3. Oikeudelliset toimet ja rankaisemattomuuden torjunta Venäjän Ukrainaa vastaan käymän hyökkäyssodan yhteydessä tehtyjen rikosten osalta** *Tilannekatsaus (12838/22)*

Puheenjohtajamaa ja komissaari antoivat tilannekatsauksen oikeudellisiin toimiin ja rankaisemattomuuden torjuntaan Venäjän Ukrainaa vastaan käymän hyökkäyssodan yhteydessä tehtyjen rikosten osalta. Komissio käsitteli tilannekatsauksessa ICC:n käynnistämää tutkintaa, Ukrainan kansallisten viranomaisten toimia, EU:n Freeze and Seize Task Forcen toimia, EU:n pakotteiden täytäntöönpanoa sekä Eurojustin ja Europolin toimia, ml. yhteinen tutkintaryhmä. Lisäksi komissaari toi esiin uhrien tarpeet.

Asiasta käytiin laaja keskustelu, jossa ministerit tuomitsivat jyrkästi Venäjän toimet. Puheenvuoroissa korostettiin sitoutumista rankaisemattomuuden torjumiseen, syyllisten saamista vastuuseen teoistaan ja vakavien kansainvälisten rikosten tehokasta tutkintaa. Rankaisemattomuuden torjunta edellyttää yhteisiä toimenpiteitä (erit. todisteiden keruu) ja koordinaatiota eri tahojen välillä mm. päällekkäisyyksien välttämiseksi. Ministerit kiittivät komissiota sen aktiivisuudesta toimenpiteiden koordinoinnissa ja kertoivat kansallisista toimistaan. Myös ICC:n, Eurojustin, Europolin ja EUAM Ukraina –siviilikriisinhallintamission merkitystä korostettiin. Lisäksi pidettiin tärkeänä tukea kansainvälisiä toimijoita kuten YK. Puheenvuoroissa nousi myös esiin tarve jatkaa keskustelua erityistuomioistuimesta, joka tutkisi Venäjän hyökkäysrikosta ICC:n toimivallan puuttuessa. Joissakin puheenvuoroissa nousi esiin myös kysymys konfiskoitujen varojen mahdollisesta käytöstä Ukrainan tukemiseen. Moni mainitsi tulevan direktiiviehdotuksen pakotteiden rikkomisen kriminalisoimisesta yhtenä mahdollisena pakotteiden täytäntöönpanon tehostamisen keinona. Esiin nousi myös uusi neuvoteltavana oleva kansainvälinen instrumentti (ns. MLA-yleissopimus).

Suomi korosti puheenvuorossaan sotarikosten lopettamista ja tekijöiden joutumista vastuuseen teoistaan. Suomi nosti esiin tukensa ICC:lle, Eurojustille ja EU:n Ukrainassa toimivalle siviilikriisinhallintamissiolle, ja korosti EU:n asettamien pakotteiden merkitystä ja niiden tehokasta täytäntöönpanoa. On myös tärkeää, että pakotteiden kiertäminen on kaikissa EU-maissa kriminalisoitu. Suomi nosti esiin, että Ukrainasta pakenevat ovat pääasiassa naisia ja lapsia, jotka altistuvat lisääntyneelle ihmiskaupalle ja hyväksikäytölle. Näihin ilmiöihin on puututtava pitkällä tähtäimellä. Suomessa on sodan seurauksena vahvistettu toimenpiteitä liittyen ihmiskauppaan ja viranomaisten väliseen tiedonvaihtoon.

Puheenjohtaja totesi keskustelun päätteeksi, että joulukuun OSA-neuvostoon tullaan valmistelemaan ehdotus neuvoston päätelmiksi asiasta.

**4. Juridinen koulutus ja sen vaikutus oikeussuojan saatavuuteen oikeusvaltioperiaatteen näkökulmasta** *Keskustelu (12934/22)*

Puheenjohtaja esitteli neuvostolle jaetun keskusteluasiakirjan. Kysymykset ministereille ovat: 1) Miten jäsen-

valtiot varmistavat tuomareiden aktiivisen osallistumisen täydennyskoulutukseen, kun otetaan huomioon eurooppalaisessa oikeusalan koulutusstrategiassa vuosiksi 2021–2024 asetetut kunnianhimoiset tavoitteet? Onko kansallisella tasolla toteutettu toimia oikeusalan koulutukseen osallistumisen seuraamiseksi ja sen vaikutusten ja tehokkuuden arvioimiseksi? 2) Mikä vaikutus tuomareiden vapaaehtoisella tai pakollisella täydennyskoulutuksella on heidän urakehitykseensä yleisesti tai tuomioistuimen johtotehtäviin etenemisen kannalta? Onko koulutukseen osallistumista koskevan velvoitteen ja tuomareiden riippumattomuuden välillä havaittu ristiriitaa?

Komissio korosti puheenvuorossaan aiheen tärkeyttä sekä unionin että kansallisella tasolla. On tärkeää, että oikeuslaitos tekee laadukasta työtä ja kansalainen saa asianmukaista oikeussuojaa. On tärkeää vahvistaa tuomareiden osaamista erityisesti liittyen haavoittuvassa asemassa oleviin. On parannettava yhteydenpitoa kansalaisten kanssa. Viimeisin oikeusvaltioraportti osoittaa, että useat jäsenvaltiot valmistelevat uudistuksia, joilla voi olla myönteisiä vaikutuksia. Komissio tukee tässä parhaansa mukaan, esimerkiksi oikeusalan rahoitusohjelman puitteissa. Erilaisia mittareita on myös käytössä, kuten oikeusalan tulostaulu. Komissio nosti esiin myös EUT:n ja EIT:n jatkuvasti kehittyvän oikeuskäytännön.

Euroopan oikeudellisen koulutuksen verkoston (EJTN) pääsihteeri Brückner kertoi verkoston toiminnasta. Sen tarkoituksena on edistää unionin tason koulutusta, se tekee yhteistyötä jäsenvaltioiden oikeuslaitosten kanssa ja saa rahallista tukea unionin budjetista. Toi esiin, että koulutuksen on oltava korkealaatuista, jotta se on houkuttelevaa. On kehittänyt paljon eri aiheita ja eri koulutusmetodeja, kuten verkkoaineistoa ja podcasteja. Toisaalta on tärkeää, että tuomarit pääsevät myös matkustamaan lähikoulutukseen.

Aiheesta käytiin laaja keskustelu, jossa korostettiin jatkuvan koulutuksen merkitystä asianmukaisen oikeudenkäytön takaamiseksi ja oikeuslaitoksen toimivuuden varmistamiseksi. Jäsenvaltiot kertoivat esimerkkejä siitä, miten tuomarikoulutus on järjestetty, ja miten riippumattomuuden, laadun ja tehokkuuden tavoitteita pyritään täyttämään.

Suomi kiitti puheenjohtajaa tärkeän asian esille ottamisesta ja oikeusvaltioperiaatteesta käytävän keskustelun jatkamisesta. Tuomareilla ja muilla oikeusalan toimijoilla on tärkeä rooli oikeussuojan takaajina, ja oikeussuojaa ja perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista on edistettävä laadukkaalla ja riippumattomalla koulutuksella. Suomessa tuomareiden on lain mukaan ylläpidettävä ja kehitettävä lain tuntemustaan, oikeudellista tietämystään ja ammattitaitoaan. Suomessa toimii tuomarinkoulutuslautakunta, jonka tehtävänä on suunnitella tuomioistuinten henkilöstön koulutusta yhteistyössä Tuomioistuinviraston ja tuomioistuinten kanssa. Huolta riippumattomuuden vaarantumisesta vähentää merkittävästi se, että tuomarinkoulutuslautakunta on riippumaton ja että suurin osa lautakunnan jäsenistä on tuomareita.

**5. Perusoikeuksien vaaliminen kriisiaikoina** *Keskustelu Euroopan unionin perusoikeusviraston (FRA) johtajan kanssa (12965/22)*

Oikeusministerit keskustelivat työlounaalla perusoikeuksien vaalimisesta kriisiaikoina. Keskustelun alusti EU:n perusoikeusviraston johtaja O'Flaherty FRA:n laatiman keskusteluasiakirjan pohjalta. Puheenjohtaja toivoi ministereiden vastaavan kysymyksiin kansallisen ihmisoikeusinfrastruktuurin kriisinkestävyydestä sekä keinoista kriisinkestävyyden vahvistamiseksi. Keskustelussa esiin nousi EU FRA:n tausta-asiakirjassa esitettyjä teemoja ja ihmisoikeusinfrastruktuurin merkitys. Komission puheenvuorossa ajankohtaisina perusoikeusasioina nousi esiin mm. naisiin kohdistuva väkivalta sekä viharikokset. Monissa jäsenvaltioiden puheenvuoroissa nousi esiin myös disinformaation ja valeuutisten leviäminen ja ilmiön vaikutus siihen, että luottamus instituutioiden voi heikentyä. Osallistavan demokratian ja kansalaisyhteiskunnan merkitys nousi esiin myös tässä yhteydessä. Suomi korosti tässä yhteydessä myös koulutuksen merkitystä.

**6. Muut asiat**
Muissa asioissa esillä mm. komission informaatio seuraavista asioista:
-Komission ensimmäinen arviointiraportti koskien lainvalvontatarkoituksessa käsiteltyjen henkilötietojen suojaa koskevan direktiivin (EU) 2016/680 soveltamista ja toimivuutta.

- EU:n ja Yhdysvaltojen tietosuojakehys, jonka osalta komissio kertoi presidentti Bidenin 7.10. allekirjoittaneen hallinnollisen määräyksen henkilötietojen suojasta, mikä mahdollistaa etenemisen riittävyyspäätöksen valmisteluissa EU:ssa
-Tuotevastuudirektiivin tarkistaminen ja tekoälyn vastuukysymyksiä koskeva direktiiviehdotus

Suomen edustajat
Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson ja virkamiesvaltuuskunta

Asiakirjat
Asiakohdittain

Liitteet -

Viite -